

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ РОБОТИ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Інформаційне забезпечення системи управління фінансами будь-якого підприємства (в тому числі і автотранспортного) набуває особливого значення в сучасних умовах, які швидко змінюються. Наявність, доступність та своєчасність необхідної інформації дозволяє керівництву підприємства приймати зважені та ефективні рішення. До того ж, можливість своєчасно скористатися інформацією в деяких випадках має вирішальне значення для стабілізації стану підприємства та його подальшого розвитку. Таким чином, проблема побудови нових моделей інформаційного забезпечення фінансової системи підприємства є сьогодні достатньо актуальною.

Особливо гостро проблема відсутності належної системи інформаційного забезпечення відчувається на підприємствах пасажирського автотранспорту. Це викликано тим, що галузь з самого початку розвивалася в умовах майже повної відсутності конкуренції. Конкурентні умови, які інтенсивно розвиваються останнім часом, вимагають від перевізників швидкого та гнучкого реагування та пристосування до змін кон'юнктури ринку. А це неможливо без належної інформаційної підтримки. Адже фінансовий механізм не може ефективно працювати при відсутності надійної інформаційної бази.

Мета дослідження. Для всебічного охоплення, обробки, розподілу, контролю інформаційних потоків потрібна детальна розробка системи інформаційного забезпечення роботи підприємства як складової фінансового механізму забезпечення стабільної роботи. Така система дозволить вчасно отримати оперативні дані, сигналізуватиме про відхилення фактичних результатів від прогнозованих, допоможе виявити причини цього та знайти способи ефективного реагування на ситуацію, що склалася.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах жодну важливу технологічну, економічну, соціальну проблему неможливо вирішити без переробки значних обсягів інформації. Поряд з

вирішенням нагальних проблем забезпеченості рухомим складом та енергоносіями, сучасне виробництво автопослуг потребує інформаційної забезпеченості з використанням прогресивних технологій.

Слід зазначити, що для забезпечення процесу прийняття рішень на будь-якій стадії виробництва автопослуг потрібні різні види інформації. Вони відрізняються один від одного залежно від потенційних користувачів та призначення. Так, зазвичай, виокремлюють наступні види інформації: оперативно-виробнича, оперативно-технічна, планова; облікові, звітні та статистичні дані. Але це не вичерпний перелік всіх видів інформації, яка потрібна для прийняття рішень в процесі діяльності підприємства.

Тому така система інформаційного забезпечення, на нашу думку, повинна базуватися на наступних основних принципах:

1. *Принцип достатності та надійності інформації.* Для прийняття ефективних управлінських рішень потрібна якісна інформація. Під якістю інформації в даному випадку ми розуміємо високу достовірність та необхідну точність даних. Завжди повинно бути відомим джерело отриманої інформації та його надійність.

2. *Принцип доступності інформації* полягає у зменшенні часу на отримання необхідних даних та можливості швидкого доступу до інформації користувачів, яким вона призначена.

3. *Принцип комплексності.* Розвиток системи інформаційного забезпечення, як і будь-якої іншої системи, неможливий без узгодження всіх елементів її структури. Тільки за таких умов можлива реалізація призначення цієї системи – створення бази для прийняття ефективних управлінських рішень.

4. *Принцип наступності.* Кожна наступна розроблена інформаційна модель не повинна порушувати або кардинально змінювати критерії, які було покладено в основу системи інформаційного забезпечення. Порушення цього принципу неприпустиме, оскільки призведе до порушення принципу достатності та надійності інформації.

5. *Принцип імовірності помилок.* Необхідно брати до уваги, що потік інформації дуже значний (а також кількість користувачів та рішень, які приймаються на основі отриманої інформації). Тому завжди потрібно враховувати імовірність помилок та ризики, що з цим сполучені. Адже недостовірність початкової інформації призводить до неправильної оцінки ситуації та прийняття неадекватних рішень, що може спричинити порушення стабільності роботи, а в крайньому випадку – навіть крах.

6. *Принцип гнучкого реагування.* У мінливих ринкових умовах підприємство для забезпечення стабільної роботи має швидко відреагувати на всі зміни оточуючого середовища (чи то збільшення цін на паливо, різке коливання пасажиропотоку, чи зміни в той чи інший бік регульованих тарифів). Від здатності гнучкого реагування на зміну умов залежить подальше виживання підприємства.

В реальних умовах ринку підприємству потрібні як інструмент для прийняття рішення відповідні інформаційні технології, які поєднують в єдиний ланцюжок фінансовий облік, господарські процеси виробництва, управління матеріальними потоками, планування та управління діяльністю виробництва.

Запровадження інформаційної системи на підприємстві може включати наступні варіанти:

1. Купівля універсальної системи. Особливістю запровадження системи подібного класу є повний цикл – від поставки обладнання до навчання користувачів. Запровадження системи може займати декілька місяців залежно від масштабу сфери діяльності та коштує десятки тисяч доларів.

2. Власна розробка та запровадження силами спеціалістів самого підприємства дозволяє отримати продукт, який може не володіти універсальністю покупної системи, але обов'язково відображає специфіку організації бізнес-процесів та обліку на даному конкретному підприємстві. З точки зору витрат, такий варіант, як правило, виявляється дорожчим за покупний продукт та потребує не тільки висококваліфікованих виконавців, але, в першу чергу, системного аналізу, постановки загальних цілей та окремих задач, а також ефективного управління розробкою проекту.

3. Залучення сторонніх розробників та делегування повноважень по запровадженню можна розглядати як “золоту середину” між придбанням системи та її створенням власними силами. В цьому випадку можна отримати “свою” систему, але з меншими витратами. Замовник спільно з передбачуваним партнером повинен сформулювати власні правила та вимоги до системи у вигляді технічних завдань.

Зазначимо, що інформаційні системи автотранспортних підприємств створювалися ще в середині 90-х років, на сьогодні вони застаріли та не відповідають загальним вимогам до інформації. Так, наприклад, на автотранспортних підприємствах Сумської області програмне забезпечення створювалося на початку 1996 р. шляхом залучення фірми з м. Харкова, яка надавала послуги зі створення програмного забезпечення. Викликано це було тим, що на той час в

Сумській області таких послуг не надавалося, а користуватися універсальними програмними продуктами було неможливо у зв'язку з непристосованістю останніх до галузевих особливостей процесу виробництва та обліку. Це викликало значні труднощі в процесі написання програм, їх налагодження та обслуговування. До того ж, програмне забезпечення обслуговувалося до тих пір, поки були кошти в підприємств, а після кризи 1998 р. договірні відносини з фірмою, що встановлювала програмне забезпечення, перервалися. Це призвело до того, що сьогодні користуватися старими програмами неможливо з огляду на ті значні зміни в законодавстві та звітності, що сталися останніми роками, а доробка застарілого програмного забезпечення коштуватиме занадто дорого. До того ж, практично неможливо знайти спеціалістів, яких би можна було залучити до такої роботи, оскільки з часом змінилися мови програмування, алгоритми написання програм тощо. Отже, підприємства області практично залишилися без надійного інформаційного забезпечення. В умовах недостатності фінансових ресурсів навіть на ведення виробничої діяльності, інвестування в програмне забезпечення практично стало недосяжним. Тому проблеми інформаційного забезпечення автотранспортних підприємств залишаються невирішеними.

До речі, згадана нами проблема непристосованості наявних на ринку програмних продуктів до галузевих особливостей не вирішена досі. Тобто відомі та загальноживані програми типу “1С: Підприємство”, “Інфо-Бухгалтер”, “ІНФІН-Бухгалтерія” не пристосовані до особливостей обліку на підприємствах автотранспорту, а тому потребують значної доробки, що збільшує витрати на їх запровадження. На нашу думку, головною причиною відсутності на ринку пристосованого до потреб обліку в автотранспорті програмного забезпечення є відсутність платоспроможного попиту на нього. Тобто, якби в автотранспортних підприємств були кошти на придбання спеціалізованого програмного забезпечення, то воно обов'язково з'явилося б на ринку.

Описана нами ситуація, що склалася в інформаційному забезпеченні автотранспортних підприємств, потребує негайного вирішення з огляду на спрямування галузі до розвитку конкурентних відносин, оскільки завдяки новітнім аналітичним комп'ютерним системам правильно будуються інформаційні та фінансові пошуки, що в кінцевому підсумку приводить до перемоги в конкурентній боротьбі.

У спеціалізованих комп'ютерних програмах для аналізу фінансового стану реалізовані зручні форми вводу інформації,

технологія її накопичення та зберігання, “правильні” алгоритми виконання розрахунків, представлення результатів у вигляді звітів та діаграм тощо. Необхідно лише вводити дані та отримувати готові результати. Це значно полегшує фінансову роботу, а можливість застосування аналізування та прогнозування виводить її на більш високий рівень, що, в свою чергу, дозволяє оптимізувати дію фінансового механізму.

Таким чином, для підтримання дії фінансового механізму забезпечення стабільної роботи автотранспортних підприємств необхідно розробити інформаційну модель, яка повинна забезпечувати прийняття ефективних управлінських рішень та містити в собі стратегічні облік, планування, аналіз та контроль. Також повинен бути чітко відпрацьований механізм, який має забезпечувати організаційні структури підприємства інформацією про звичайний стан об'єкта та про потенційно небезпечні коливання й відхилення від цього стану, а також про можливі наслідки.

Налагоджена модель інформаційного забезпечення фінансової системи підприємства може відігравати вирішальну роль у прийнятті управлінських рішень. Адже від того, наскільки керівництво підприємства розуміє цю роль та приділяє увагу розробці такої моделі, залежить якість та швидкість рішень, що приймаються, а також ефективність роботи всього підприємства в цілому.

На нашу думку, створення моделі інформаційного забезпечення тісно взаємопов'язане з функціонуванням фінансового механізму забезпечення стабільної роботи автотранспортних підприємств, а тому потребує участі держави. В рамках розробки моделі необхідно здійснити наступні заходи.

1. Уніфікувати програмне забезпечення в галузі автотранспорту, що дозволить забезпечити надійність та достовірність інформації та вирішити проблеми визначення різних показників (наприклад, з підрахунком кількості безоплатно перевезених пільговиків тощо). Задля цього державні органи управління галузі повинні виступити замовником розробки такого програмного продукту. Оплата розробки може відбутися декількома наступними способами:

- надання пільгового цільового кредиту на запровадження інформаційного забезпечення;
- пайове фінансування – наприклад, держава фінансує придбання програмного забезпечення, а підприємство забезпечує технічне оснащення такого запровадження;
- створення цільового фонду фінансування інформаційного забезпечення автотранспортних підприємств.

До того ж, велика кількість користувачів уніфікованого програмного продукту дозволить значно знизити його вартість.

2. Програмний продукт, що буде розроблятися та запроваджуватися, повинен складатися з двох функціональних блоків:

Перший блок – базові можливості. В нього повинні входити ключові властивості фінансових програм як готових рішень: автоматичне введення даних та експорт отриманих результатів, проведення експрес-аналізу, а також глибинного аналізу з використанням стандартних фінансових показників.

Властивості системи, що складають другий блок, відповідають за її можливість розвиватися та налаштовуватися під більш широкі, ніж базові вимоги користувача.

Сформулюємо загальні критерії до функціональності такого продукту:

1) базові можливості:

- можливість автоматизованого введення даних із бухгалтерських програм;
- перевірка коректності введення вихідних даних;
- приведення даних за різні періоди часу до порівняного виду;
- аналіз ліквідності, беззбитковості, платоспроможності, рентабельності;
- наявність регламентованих методик аналізу;
- можливість порівняння значень фінансових показників з нормативами;
- можливість прогнозування значень показників;
- експорт результатів аналізу в інші програми;
- можливість створення аналітичних звітів;

1) засоби розширення базових можливостей:

- створення нових форм введення вихідних даних;
- засоби опису нових розрахункових показників для реалізації власних методик аналізу;
- можливість порівняння значень фінансових показників з показниками офіційної бухгалтерської звітності підприємств-лідерів галузі;
- можливість ранжирування підприємств.

3. На будь-якому підприємстві повинна систематично вестись робота в наступних напрямках:

- виявлення проблем та визначення інформаційних потреб;
- відбір джерел інформації;
- збір інформації;
- обробка інформації та оцінка її повноти та значущості;
- аналіз інформації та виявлення тенденцій у вибраних сферах;
- розробка прогнозів та альтернатив поведінки підприємства;

- оцінка альтернатив різних дій, вибір стратегії та прийняття управлінських рішень для реалізації стратегічних планів.

Інформаційна система повинна забезпечити можливість комплексного використання всієї гами інформаційних джерел для вирішення традиційних та нерегламентованих аналітичних задач.

Висновки. Модель варто розглядати не просто як черговий аналітичний захід. Вона має сенс і виконує покладені на неї функції тільки за умови зваженого підходу з боку керівництва підприємства: визначення принципів; постановки цілей та задач інформаційних досліджень; визначення кола користувачів та обсягів необхідної інформації тощо. За таких умов впровадження моделі інформаційного забезпечення фінансової системи підприємства відбудеться кількісна та якісна оцінка прийнятих управлінських рішень, що мають стати базою забезпечення стабільної роботи підприємства.

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. та ін. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир: “Рута”, 2002. – С. 260.
2. Левицька С.О. Автоматизація контролю необоротних активів для бюджетних установ // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. Випуск 2 (32), 2005. – С. 128-135.
3. Шуремов Е.А. Системы автоматизации бухгалтерского учета: классификация, построение, выбор / Издат-во: 1С-Паблишинг ISBN: 5-9-521-0055-4. – 2003. – 186 с.

Отримано 08.11.2005

Коваленко М.М. Проблеми інформаційного забезпечення стабільної роботи автотранспортних підприємств / М.М. Коваленко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / УАБС НБУ.– Суми, 2006.–Т. 15. - С. 132–138.